

Kulttuuri- ja liikuntalautakunnan lausunto kaupungin talouden sopeutustyön suunnitelmaan

KULILK 22.05.2024 § 39
507/00.01.06/2024

Kaupungin talous heikkenee kuluvana vuonna voimakkaasti ja taloussuunnitelmakauden sopeutustarpeen suuruudeksi on arvioitu 20 – 25 milj. euroa. Sopeutustyö käynnistyi loppuvuodesta 2023 ja jo vuoden 2024 talousarvio sisältää nettomenojen kasvua hidastavia toimenpiteitä. Tavoitteeksi asetettu laajempi talouden sopeutustyön keinovalikoima valmistunut. Esitys sisältää menoja alentavia tai tuloja lisääviä toimenpiteitä yhteensä vajaalla 19 milj. eurolla. Lisäksi esitykseen sisältyy kertaluontoisia taloutta vahvistavia toimenpiteitä.

Kaupunginhallitus (KH 15.4.2024 §138) on pyytänyt muun muassa lautakunnilta lausunnot talouden sopeutustyön keinovalikoimasta omaa toimialaa koskevien toimenpiteiden osalta 23.5.2024 mennessä.

Talouden tasapainotukseksi ehdotetuista keinovalikoiman toimenpiteistä merkittävä osa vaikuttaa kulttuuri- ja liikuntalautakuntaan. Tässä lausunnossa käsitellään sopeutusohjelmassa lautakunnan vastuualueelle kuuluvat asiat lautakunnan tehtävien näkökulmasta kaupunginhallituksen lausuntopyynnön mukaisesti.

Lausunnon liitteenä ovat ennakkovaikutusten arvioinnit niistä osioista, joiden toteutus on kulttuuri- ja liikuntalautakunnan tehtäväalueelle kuuluvaa. Ennakkovaikutusten arviointeja voidaan tarpeen mukaan päivittää, kun kukin keinovalikoiman kohde tulee yksityiskohtaisesti päätettäväksi.

Sopeutuksen kokonaisuuden prosessissa kaupunki on pyrkinyt avoimuuteen. Kaavaillut toimenpiteet on julkaistu kaupungin sopeutuksen nettisivuilla aina niiden valmistuttua. Kaupunki on järjestänyt kuusi kuntalaistilaisuutta kaupungin eri alueilla ja lisäksi kaupunki on teettänyt 1000 henkilön kuntalaiskyselyn, jossa on kysytty myös talouden sopeuttamisesta. Palautetta on voinut antaa myös suoraan viranhaltijoille ja kirjaamon kautta. Lapsia koskevissa asioissa perheitä ja lapsia itseään on osallistettu kyselyin ja sopeutuksesta on tuotettu myös lapsille kohdennettua materiaalia. Lisäksi eri asiantuntijatahoilta on pyydetty lausuntoja. Kaikki kirjaamon kautta saapunut palaute, adressit ja kannatot on julkaistu kaupungin nettisivuilla pois lukien henkilökohtaisesti nimellä jätetyt palautteet, jotka on koottu luottamushenkilöiden verkkopalveluun päätöksenteon tueksi. Eri kanavista saatua palautetta on hyödynnetty virkamiesvalmistelussa.

Kaupunkistrategian keskeinen periaate on pitää huolta kestävästä taloudesta kaupungissa. Merkittävä osa kulttuuri- ja liikuntalautakunnan alaisesta toiminnasta toteutetaan omana tuotantona. Osassa palveluita hyödynnetään yhteiskumppaneita, esimerkiksi kolmatta sektoria avustus- tai sopimusperustaisesti. Sopeutuksen keinovalikoiman esitettyjen toimenpiteiden tavoiteltujen talousvaikutusten toteutuminen voi kestää esitettyä pidempään tai saavutettu säästö ei ole tavoiteltu. Tästä syystä on tarpeen varautua toteuttamaan tulevaisuudessa sellaisiakin talouden tilaa parantavia toimenpiteitä, joita ei nyt ole keinovalikoimaan tunnistettu tai ne eivät ole toteutuneet kaavaillussa mittakaavassa.

Kulttuuripalveluiden menosäästöinä esitetään taiteilijoiden työtiloista ja yhteistaiteilijan palkkaamisesta luopumista. Joen yön avustuksen sopeutus toteutettiin jo talousarviovuodelle 2024.

Kansalaisopistossa sopeutusta haetaan monin keinoin. Tähän vaikuttaa myös se, että valtionosuudet vähenevät ja muiden kuntien tunti-ilaukset vähenevät osana heidän omia sopeutusohjelmiaan. Kansalaisopistossa sopeutusta haetaan hallinnon järjestelyin, kesätoiminnan laajuutta tarkastelemalla, kurssimaksuja korottamalla ja muun muassa kurssien kokonaismäärää ja osallistujarajoja tarkastelemalla. Osallistujarajoihin on jo tehty vuodelle 2024 linjauksia, joilla

pitäjien kursseille osallistujamäärä voi olla pienempi kuin kantakaupungin alueella. Tällä pyritään varmistamaan toiminnan maantieteellistä saavutettavuutta. Myös kesäkurssikokonaisuutta on tarkasteltu vuodelle 2024.

Kirjastojen palveluverkkoon esitetään muutoksiksi Kiihtelysvaaran ja Tuupovaaran kirjastojen lakkautusta ja palvelun korvaamista kirjastoautopalvelulla tai omatoimikirjastolla sekä Heinävaaran kirjaston palveluilla. Uimaharjun kirjaston siirtämistä koulun yhteyteen esitetään heti, kun koululta vapautuu tilaa. Lisäksi sopeutusta haetaan kirjastojen aukioloaikoja tarkastelemalla. Lakkautettavaksi esitettyjen kirjastojen lainausmäärät ovat olleet pitkään laskusuunnassa ja tilavuokrien kanssa palvelun kokonaishinta käyttöön suhteutettuna on muodostunut korkeaksi. Uusi kirjastoauto on jo investointiohjelmassa, joten kirjastopalveluiden saavutettavuus turvataan ratkaisulla ja osalla asiakkaista se jopa paranee. Kielteisenä vaikutuksena voidaan pitää kivijalkapalvelun poistumista, joka edellyttää kuntalaisilta uudenlaista asennoitumista tutuksi tulleiden kirjastopalveluiden käyttöön.

Konservatoriolla sopeutusta haetaan maksuja korttamalla, vapaaoppilaspaikkojen määrä puolittamalla ja ammatillisten tuntien sivuaineita rajaamalla. Kaavaillut muutokset eivät vaaranna konservatorion ammatillisen opetuksen tai vapaan sivistystyön asiakkaan kokemaa laatua. Maksukorotukset voivat vaikuttaa asiakkaiden kykyyn harrastaa, mutta erityisesti lasten opintojen kohdalla maksut ovat muutosten jälkeenkin maltilliset. Vapaaoppilaspaikkoja on pystytty tarjoamaan vähävaraisille opiskelijoille. Paikkojen puolitus ei vaaranna harrastamisen mahdollisuuksia, koska vapaaoppilaspaikkoja on menneinä vuosina jäänyt vuositasolla käyttämättä.

Museoiden palveluverkossa bunkkerimuseolle ja Kiihtelysvaaran kotiseutumuseolle esitetään ulkoistusta kolmannelle sektorille. Toiminnan siirto edellyttäneen toiminta-avustusmallin kehittämistä.

Kaupunginorkesterin kohdalla on esitetty, että jatkossa Joensuussa olisi kamariorkesteri. Tämä tarkoittaisi orkesterin koon pienenemistä. Tämä vaikuttaisi myös kaupungin saamiin valtionosuuksiin, jotka on sidottu orkesterin henkilöstökuluihin. Tästä huolimatta kaupunki säästäisi muutoksessa. Muutos edellyttäisi ohjelmiston muuttamista kamariorkesterille soveltuvaksi ja kokonaismuutoksen vaikutuksia orkesterin yleisömääriin ja orkesterin tuottotavoitteisiin on hankala arvioida, vaikka tarkastelua on tehty suhteessa verrokkiorkestereihin. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että orkesteri kykenee nykyisessä kokoluokassaan tuottamaan joustavasti erilaisia konserttisisäلتöjä, mitä kamariorkesterin kokoluokka ei pysty tuottamaan. Orkesterin ohjelmistosuunnittelua ja avustajien käytön optimointia hyödyntäen on tarkoitus sopeuttaa orkesterin kokonaismenoja jo kuluvana vuonna. Tämä edellyttää, että ohjelmisto lähtökohtaisesti suunnitellaan olemassa olevan orkesterin kokoonpanolle ja näin ollen avustavien soittajien käytön on oltava erityisen perustelua. Esimerkiksi viihdekonserteissa avustavien soittajien käyttö on yleensä välttämätöntä.

Liikuntapalveluissa sopeutusta haetaan liikuntapaikkamaksujen tasoa tarkastelemalla. Taksat ovat yhdenvertainen tapa hakea taloudellista sopeutusta, koska vaikutukset jakautuvat laajalle, eikä yksittäisen harrastajan tai lajin kustannukset nouse kohtuuttomasti. Yleisten kustannusten noustessa kaikki elämisen kustannukset nousevat ja kokonaiskustannusrasituksen vaikutukset kuntalaisille ovat valitettavia, mutta kunnalliset liikuntapalvelut säilyvät yhä vahvasti subentoituina ja kaupunki tarjoaa runsaasti ilmaisia mahdollisuuksia omaehtoiseen liikkumiseen eri puolilla kaupunkia.

Liikuntapalveluiden sopeutuskokonaisuuteen sisältyvät Enon jäähallin pukusuoja, Paavontie 5:n tilat, Lykynlampi, Utran ilma-aserata, Hopearinteen uima-altaan tuki, Koveron ja Rantakylän luistelukentistä luopuminen ja latuverkoston (sisältää jääladut) tarkastelu. Lisäksi kouluverkon muutokset aiheuttavat muutoksia myös liikuntapalveluiden hallinnassa olevien liikuntasalien iltakäyttöön.

Vesikon uimahallin investointipäätös on edessä ja sopeutusesityksessä on nostettu esille uuden Vesikon valmistuttua Rantakylän uimahallista luopuminen. Kaupungin molemmat hallit ovat elinkaarensa loppupäässä ja uimahallin korjaaminen nykyasetukset täyttäväksi on haasteellista. Uusi Vesikko nykytilannetta suurempine altaineen täyttäisi kaupungin uimahallitarpeen laskennallisesti.

Kulttuuri- ja liikuntapalveluiden sopeutusohjelman toimenpiteet näkyvät kuntalaisten arjessa, mutta sopeutustoimia on ollut välttämätöntä tehdä laaja-alaisesti. Tavoitteena on ollut, että liikunnalle ja kulttuurille on kaupungissa tekemisen paikkoja, vaikka niitä olisi harvemmassa tai lukumääräisesti vähemmän. Tärkeää on, että kulttuuri- ja liikuntapalvelut ovat yhä kuntalaisten saavutettavissa ja taloudellisesti mahdollisia. Kulttuuri- ja liikuntapalveluiden rooli kuntalaisten henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin edistäjinä ja ylläpitäjinä tunnustetaan. Kaupungin mainetta kulttuuri- ja liikuntakaupunkina ei haluta heikentää.

Valmistelija: sivistys- ja hyvinvointijohtaja, kulttuurijohtaja, liikuntajohtaja

Sivistys- ja hyvinvointijohtajan päätösehdotus:

Kulttuuri- ja liikuntalautakunta päättää

antaa kaupunginhallitukselle edelle kirjoitetun lausuntona talouden sopeutustyön keinovalikoimasta kulttuuri- ja liikuntalautakuntaa koskevien toimenpiteiden osalta.

Päätös:

Kulttuuri- ja liikuntalautakunta päätti yksimielisesti hyväksyä sivistys- ja hyvinvointijohtajan päätösehdotuksen lukuunottamatta kaupunginorkesterin muuttamista kamariorkesteriksi sekä Tuupovaarassa sijaitsevan Hopearinteen allastilan vuokrasopimuksen päättämistä. Kulttuuri- ja liikuntalautakunta toteaa yksimielisesti edellä mainituista lausuntonaan seuraavaa:

- lautakunta tukee yksimielisesti kaupungin ohjausryhmän näkemystä, eikä kannata kaupunginorkesterin muuttamista kamariorkesteriksi. Kaupunginorkesterin rooli kaupunkimme kulttuuri imagon kannalta on vahva ja toiminta laaja-alaisesti kulttuurihyvinvointia tukevaa. Konserttitoiminnan ohella kaupunginorkesterin toteuttama monipuolinen yhteisötyö sekä kumppanuustoiminta tarjoavat laadukkaan mahdollisuuden musiikin tuottamalla hyvinvoinnille.
- lautakunta ei kannata Tuupovaarassa sijaitsevan Hopearinteen allastilan vuokrasopimuksen päättämistä. Allastila mahdollistaa kansalaisopiston allasryhmien toteutumisen, joka on pitäjän asukkaille tärkeä harrastamisen muoto. Mikäli allastilan vuokraamisesta luovutaan, vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen ovat radikaalisti negatiiviset ja samalla poistuu mahdollisuus harrastamiseen, joka on ensiarvoisen tärkeä ja soveltuva mahdollisuus alueella asuville ikäihmisille sekä erityisryhmille.

Lisäksi kulttuuri- ja liikuntalautakunta päätti yksimielisesti antaa alla olevan lausunnon koskien talouden sopeutustyön keinovalikoimaa:

- Seutukirjastojen Kiihtelysvaara ja Tuupovaara osalta lautakunta esittää selvitettäväksi kirjastopalvelujen mahdollisuutta toteuttaa omatoimikirjastopalveluna, joka näin tukee alueen kaikenikäisten asukkaiden osallisuutta, yhteisöllisyyttä. Omatoimiratkaisun mahdollisuutta tulee selvittää osana palvelupistetoimintojen tarkastelua. Kotikirjastopalvelu tulee säilyttää ja toimintaa edelleen kehittää.

Lautakunta viittaa näkemyksessään Joensuun kaupunkistrategian kirjaukseen: ”Edistämme kirjastopalveluilla ja kansalaisopistolla monipuolista elinikäistä oppimista, aktiivista kansalaisuutta ja osallisuutta sekä oman hyvinvoinnin edistämistä. Kirjastot turvaavat monilukutaitoa ja lukuintoa.”

- kansalaisopiston ryhmien minimiryhmärajoja ei tule nostaa, jotta alueellinen tasa-arvo harrasteryhmiin osallistumiseen säilyy, tällä turvataan pitäjien asukkaiden harrastetoimintaan osallistuminen,
- koulupalveluverkkoratkaisuihin viitaten lautakunta evästää huomioimaan koulutiloissa järjestettävän hyvinvoinnin- ja terveyden edistämistä tukevan ryhmien toimintaedellytyksen turvaamisen
- kansalaisopiston mahdolliset henkilöstöjärjestelyt eivät saa vaikuttaa palvelujen saatavuuteen, tavoitettavuuteen eikä laadukkuuteen
- lautakunta edellyttää kulttuuri- ja liikuntapalvelujen avustusten tason ylläpysymistä, jolla turvataan kulttuurihyvinvointia tuottavien yhdistysten, järjestöjen ja muiden toimijoiden toimintaedellytykset
- konservatorion vapaaoppilaspaikkojen säilyttämiseen tulee kiinnittää huomio, ja varmistaa, että vähävaraisilla lapsilla ja nuorilla harrastamisen mahdollisuus säilyy sekä harrastamisen aloittaminen mahdollistuu
- Mehtimäen uimahalliratkaisussa tulee huomioida vesiturheilukäytön ohella vahvasti terveysliikuntaa harrastavien käyttötarve ja käyttäjien määrä sekä erityisryhmien tarpeet niin, että tilat ovat käyttötarkoituksen mukaiset, turvalliset ja saavutettavat myös ohjattuun vesiliikuntaan. Kuntouttavaan vesiliikuntaan tulee suunnitelmassa sisältyä ns. terapia-allastilat. Uimahalliratkaisun valinnassa päätavoitteena on olla luoda kaiken ikäisille käyttäjille vesiliikunnan harrastamisen mahdollisuus lisäksi mahdollinen SM-tason kisakatsomon rakentaminen vain, jos rahoitukseen saadaan yhteistyökumppaneita
- Joensuun bunkkerimuseo on osa Salpalinjaa ja tärkeä osa valtakunnallista kulttuuriympäristöä. Bunkkerimuseo on kaupungille tärkeä matkailukohde ja merkittävä osa kaupunkimme museopalvelujen tarjontaa. Museoalue kokonaisuudessaan on koululaisille merkittävä historiamme tuntemusta opettava kohde. Bunkkerimuseon kävijämäärät ovat korkeat, joka kertoo kohteen vaikuttavuudesta. Lautakunta evästää museopalveluja jatkamaan aktiivisesti neuvotteluja yhteistyö kumppaneiden kanssa, tavoitteena kaupungin tuen jatkuminen museotoiminnan jatkumisen turvaamiseksi. Bunkkerimuseo täyttää v. 2025 30 vuotta, joten on ensiarvoisen tärkeää, että museon toiminnan edellytykset turvataan. Lautakunta pitää tärkeänä museopalvelujen saatavuutta muuallakin kuin kaupungin keskustassa.
- lautakunta edellyttää museopalveluja aktiiviseen keskusteluun Kiihtelysvaaran kotiseutumuseon toiminnan säilymiseksi ja toiminnan tukemisen jatkamiseksi, hakemalla vaihtoisia ratkaisuja kumppanuudelle, joilla kotiseutumuseon toiminta turvataan tulevaisuudessa. Kotiseutumuseo on vaikuttava lisä museopalvelujen kokonaisuuteen ja tukee museopalvelujen monialaista saatavuutta. Kotiseutumuseotoiminta toteutuu vahvasti vapaaehtoistoiminnan pohjalta ja museotoiminta mahdollistaa mm. nuorten kesätyöllistymistä
- lautakunta ohjeistaa liikunta- ja kulttuuripalveluja tehostamaan markkinointia sekä monipuolistamaan viestintäänsä, tavoitteena palvelujen saavutettavuuden lisääntyminen ja palvelujen käyttäjämäärien kasvu tulojen lisääntymiseksi
- lautakunta korostaa hyvinvointialueen kanssa tehtävän yhdyspintatyön merkitystä ja ohjeistaa kulttuuri- ja liikuntapalveluja aktiivisesti edistämään ja kehittämään yhteistyön mahdollisuuksia
- lautakunta pitää tärkeänä kiinnitettävän huomiota Järjestöasian neuvottelukunta Jane:n vetoomukseen (7.5.2024), jossa vedotaan kuntien hyvinvointisuunnittelusta vastaaviin viranhaltijoihin ja päättäjiin järjestöjen osallistamiseksi hyvinvointisuunnitelmien laatimiseen ja toteuttamiseen

Lautakunta on lausunnossaan nojautunut Joensuun strategian 2021-2025 alla oleviin linjauksiin:

"Edistämme Jokaisen Joensuuta. Vahvistamme asukkaiden sekä järjestöjen osallistumis-, vaikuttamis- ja toimintamahdollisuuksia. Olemme osallisuuden ja kumppanuuden edelläkävijä. Mahdollistamme kokemuksen kaiken ikäisille ja erityisryhmille. Kehitämme osallistavaa budjetointia. Luomme monikulttuurisia kohtaamispaikkoja, joissa syntyy vuoropuhelua esimerkiksi kirjastojen yhteyteen. Rakennamme kokeilevaa monialaista yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa."

"Edistämme kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä tukemalla kaikenikäisten liikunnallista ja aktiivista elämäntapaa sekä panostamme laaja-alaisesti ennaltaehkäisevään toimintaan. Kehitämme liikkumisen olosuhteita koko kaupungin alueella.

Toimimme ikäihmisten turvallisen ja aktiivisen arjen edistäjänä."